

F. Bol

Michiel Adriaensz de Ruyter
R. M. Cat. 549

Aan het begin van de Franse revolutie, in 1795, werd het naar Vlissingen overgebracht³ naar het in dat jaar daar gevestigde Departement der Konvooijen en Licenten, en in 1808, kort nadat Vlissingen bij het Franse keizerrijk was ingelijfd, van daar naar de Nationale Kunst-Gallerij te 's-Gravenhage, de voorganger van het Rijksmuseum.⁴ Het was een geschenk van de Departementale Raad van Zeeland, die over de bezittingen van de inmiddels opgeheven admiraliteit beschikte.

Toen hij in Zeeland woonde is De Ruyter uitgeschilderd door de enige tijd te Middelburg werkende portrettist Hendrick Berckman (cat. 492). Diens werk was betrekkelijk eenvoudig van karakter. Maar te Amsterdam, als luitenant-admiraal van Holland en West-Friesland, is Michiel blijkbaar met de daar heersende mode meegegaan. Het lijkt tenminste karakteristiek dat niet alleen zijn bewonderaars doch ook de grote man zelf, bij de toenmaals in trek zijnde contereiter van de upper-ten Bol zijn wel wat opgesmukt, doch zeker stijlvol en met allerlei toepasselijke attributen op vóór- en achtergrond verrijkte statieportret bestelden.

1) E. W. Moes, *Iconographia Batava*, Amsterdam 1905, No. 6661. 2) J. F. L. de Balbian Verster, Een portret van De Ruyter, door Dujardin, in *Dertiende Jaarverslag Vereeniging Nederlandsch Historisch Scheepvaart Museum te Amsterdam*, Amsterdam 1929, p. 50. 3) E. de Kanter en J. ab Utrecht Dresselhuis, *De Provincie Zeeland, Middelburg 1824*, p. 85. 4) E. W. Moes en E. van Biema, *De Nationale Konst-Gallery en het Koninklijk Museum*, Amsterdam 1909, p. 208.

De zogenaamde commandostaf van admiraal Schrijver. Een historische vergissing

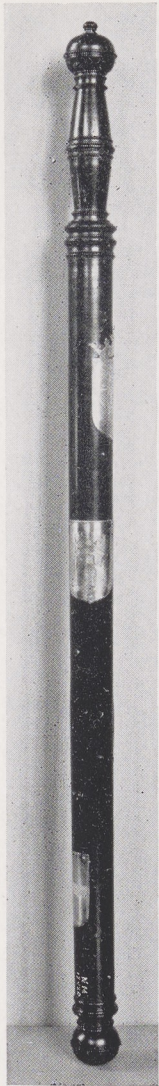
R. VAN LUTTERVELT

De traditie die voorwerpen van historische betekenis begeleidt, blijkt bij nader onderzoek gewoonlijk juist te zijn. Is dit eens niet het geval, dan heeft het zin de oorsprong van de fout na te speuren. Het volgende geval toont aan, hoe een historische mystificatie ontstaan kan.

Bij de belangrijke herinneringsstukken van admiraal Cornelis Schrijver¹, die zich in het Rijksmuseum bevinden, is een ebbenhouten, met zilver beslagen staf gevoegd. Het voorwerp is 81 cm lang en voorzien van vier zilveren plaatjes, waarop de wapens van Prins Maurits en van Alkmaar, een schild met een Sint Joriskruis en één waarop een huismerk met daarbij de initialen A D D I. Het eerste schildje is bezwaarlijk met de vlootvoogd, die in het midden van de 18de eeuw leefde, in verband te brengen, terwijl ook de stijl van het voorwerp niet bepaald representatief voor deze periode genoemd kan worden. Eer doet het aan de tijd van Prins Maurits denken. De oplossing van het raadsel, waarvoor wij hier gesteld worden, vindt men in genoemde initialen. Zij zijn die van Adriaen Dirckszoon de Iong. Deze leefde te Alkmaar in het begin van de 17de eeuw. Zijn portret komt voor op een 1629 gedateerd schuttersstuk van Zacharias Paulusz. in het Stedelijk Museum² aldaar.

Het gemeente-archief ter plaatse was zo vriendelijk mede te delen dat Adriaen Dirckszoon de Iong, kapitein der Oude Schutterij te Alkmaar, in 1619 voorkomt als lakenkoopman en lid van de vroedschap, in 1623 en 1624 als schepen en in 1629-1636 als burgemeester buiten de vroedschap.³ Hij werd begraven op 18 Augustus 1636.

Van hem moet de staf afkomstig zijn. Op de Alkmaarse schuttersstukken ziet men herhaaldelijk dergelijke staven afgebeeld. Het Stedelijk Museum aldaar bezit nog een dergelijke staf, afkomstig van de Oude, en twee andere van provoosten der Jonge Schutterij⁴, respectievelijk daterende uit 1629, 1629, en 1618. De twee laatste zijn rijker versierd dan die in het Rijksmuseum, aangezien ze behalve van zilveren beslag ook nog van parelmoeren inlegwerk voorzien zijn. Een vierde exemplaar is rood geschilderd en met verguldsel en kleuren opgefleurd. De twee met parelmoer werden vervaardigd door Adriaen Hendricz te Amsterdam, voor de som van 80 gulden. Alle dragen het wapen van Prins Maurits. De betekenis van het Sint Joriskruis op het derde schild wordt nu duidelijk: deze heilige was immers de patroon van de Oude Schutterij. Het wapen van Alkmaar spreekt in dit verband voor zichzelf; ook dat van Prins Maurits is op deze plaats allerminst vreemd. Hoe dikwijls komt dat niet in deze jaren juist in het noorden van Holland op gevels enz. voor! Na de dood van Adriaen Dircksz. de Iong is de staf blijkbaar in zijn familie gebleven. In die van admiraal

Staf van Adriaen Dirckszoon de Iong, Kapitein der Oude Schutterij te Alkmaar

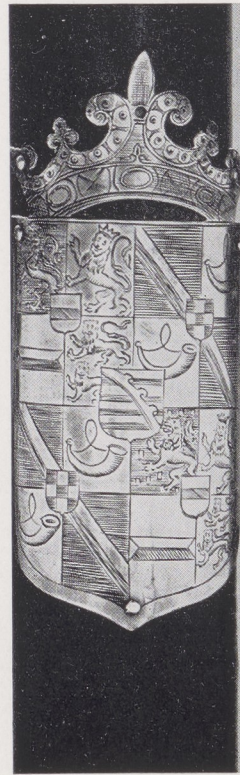
Bij het samenkomen van Schrijveriana hiermee moet de vergissing hebben plaats gehad, die méér stukken op naam van de beroemde admiraal stelde dan juist was.

Het echtpaar Verloren-Jager had als achterkleinzoon Mr. Gerard Johan Verloren van Themaat (1809-1898). Diens weduwe, jonkvrouwe Elisabeth Johanna Carolina de Pestere (1842-1919), legatcerde de staf in 1919 aan het Rijksmuseum.

1) Catalogus van goud- en zilverwerken, Rijksmuseum, Amsterdam 1952, No. 227 en 237. 2) Catalogus Museum Alkmaar 1932, No. 77 en afb. XII. 3) C. W. Bruinvis, De regeering van Alkmaar tot 1795, z.j., p. 26 en 17. 4) Th. H. Lunsingh Scheurleer, in: *Oud-Holland*, 1949, p. 103; C. W. Bruinvis, in: *Ned. Kunst-bode* 1880, p. 91.

Links: Zilveren plaatje met de initialen van Adriaen Dirckszoon de Iong

Rechts: Zilveren plaatje met het wapen van Prins Maurits

Schrijver is het stuk hoogstwaarschijnlijk niet overgegaan. Diens geslacht stierf reeds met de tweede generatie uit. Zijn familiestukken zijn toen gekomen aan de Verlorens. Jan Verloren (1721-1791), burgemeester van Hoorn, was gehuwd met Grietje Jager (1722-1799), dochter van Reep Jager en Cornelia de Jongh. De laatste had een lid van het geslacht Schrijver onder haar verwanten door het huwelijk van Mr. Everard de Jong, kanunnik van St. Marie te Utrecht, met Catharina Elisabeth Schrijver, zuster van admiraal Cornelis. Catharina Elisabeth stierf kinderloos. Mogelijk via haar kwamen de Schrijverreliken aan de familie Verloren, die, langs een andere weg, ook de erfenis De Iong had verworven.